

POSTANOWIENIE

Dnia 6 sierpnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Halina Kiryło (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania R. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
o wysokość renty,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 sierpnia 2015 r.,
zażalenia odwołującego się na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 marca 2015 r.,

1. oddala zażalenie;

**2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego na rzecz
radcy prawnego A. D. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych
powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem
kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu
zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 5 marca 2015 r. Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 25 § 1 k.p.c. ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 2.086,60 zł i odrzucił zażalenie ubezpieczonego na postanowienie tego Sądu z dnia 25 czerwca 2014 r.

W uzasadnieniu wskazano, że Sąd Apelacyjny w sprawie R. P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o wysokość renty, w związku ze skargą

ubezpieczonego o wznowienie postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym w S. i Sądem Apelacyjnym, postanowieniem z 25 czerwca 2014 r. odrzucił skargę. Zażalenie na to postanowienie złożył profesjonalny pełnomocnik ubezpieczonego, który określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 49.000 zł, nie przedstawiając jednak matematycznego rachunku prowadzącego do wskazanej wartości. Sąd Apelacyjny na podstawie akt VII U .../10 ustalił, że ubezpieczony odwołał się od decyzji z 25 sierpnia 2010 r., odmawiającej mu zmiany wysokości renty przez ponowne przeliczenie świadczenia, w szczególności zgłosił roszczenie o wyliczenie renty z uwzględnieniem udokumentowanych w późniejszym czasie okresów składkowych w wysokości 24 lat (zamiast 20 lat), i to od chwili przyznania renty, co miało miejsce 2 grudnia 1995 r., natomiast od 1997 r. żądał uwzględnienia w wyliczeniach pełnych 25 lat okresów składkowych i z tego tytułu domagał się wyrównania świadczenia i odsetek. Wartość przedmiotu sporu w sprawie VII U .../10 stanowiła więc różnica między hipotetyczną (rentą przy uwzględnieniu roszczeń ubezpieczonego) wyliczoną na datę spornej decyzji, to jest 25 sierpnia 2010 r. a rentą faktycznie wypłacaną. Wartość ta determinuje przedmiot sporu (a także zaskarżenia) w aktualnej sprawie toczącej się o wznowienie postępowania. W ocenie Sądu Apelacyjnego, ubezpieczony dowolnie określił ową wartość na kwotę 49.000 zł, która nie wynika z matematycznego rachunku przeprowadzonego zgodnie z przepisem procedury cywilnej. W myśl bowiem z art. 22 k.p.c., w sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się wartość przedmiotu sporu stanowi suma świadczeń za jeden rok, a jeżeli świadczenia trwają krócej niż rok - za cały czas ich trwania. Sąd Apelacyjny na podstawie art. 25 § 1 k.p.c. sprawdził wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczoną przez ubezpieczonego i ustalił, w oparciu o szczegółowe wyliczenie organu rentowego, że różnica między pobieraną przez wnioskodawcę rentą i jej dochodzoną w odwołaniu wysokością wynosi 1721,56 zł za okres od 1 sierpnia 2010 r. do 31 stycznia 2015 r. Wskazana kwota wynika z następującego wyliczenia: faktyczna wysokość renty na dzień 25 sierpnia 2010 wynosiła 811,89 zł, zaś po kolejnych waloryzacjach: od 1 marca 2011 - 837,06 zł, od 1 marca 2012 - 908,06 zł, od 1 marca 2013 - 944,38 zł, od 1 marca 2014 - 959,49 zł. Natomiast hipotetyczna wysokość renty po uwzględnieniu żądań zainteresowanego na dzień 25 sierpnia 2010 r. wyniosłaby 842,31 zł, a po

kolejnych waloryzacjach wyniosłaby od 1 marca 2011 - 868,42 zł, od 1 marca 2012 - 939,42 zł, od 1 marca 2013 - 977 zł, od 1 marca 2014 - 992,63zł. Różnica w wysokości pobieranej renty i jej hipotetycznej wysokości za okres od 1 sierpnia 2010 r. do 31 stycznia 2015 r. odpowiada kwocie 1.721,56 zł. Przy wyliczaniu hipotetycznej wysokości renty uwzględniono - zgodnie z żądaniem - okres podlegania odwołującego się ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej od 1 maja 1980 r. do 31 sierpnia 1980 r., który decyzją z 27 kwietnia 2009 r. został wyłączony z wyliczenia renty. Do ustalania podstawy wymiaru świadczenia przyjęto również minimalną podstawę wynagrodzenia ubezpieczonego za okres od 1 września 1968 r. do 31 lipca 1971 r. z tytułu nauki zawodu w Stoczni [...]. Po uwzględnieniu powyższych kwestii objętych odwołaniem, ustalono na nowo hipotetyczny wskaźnik wysokości podstawy wymiaru świadczenia, który wyniósł 67,84% (z lat 1980-1985), a wyliczony został od przychodów ubezpieczonego z 6 kolejnych lat kalendarzowych. W zakresie kwoty bazowej i wskaźników waloryzacji przyjęto do wyliczenia hipotetycznej wysokości renty właściwe i obowiązujące kwoty i wskaźniki, ponieważ ich wartość nie została sprecyzowana w toku postępowania. Jednocześnie w wyliczeniu wysokości renty uwzględniono staż pracy ubezpieczonego ustalony decyzją z 27 kwietnia 2009 r., gdzie okres składkowy wyniósł 25 lat 3 miesiące i 1 dzień, a okres nieskładkowy 6 miesięcy i 18 dni; była to wartość na dzień wydania spornej decyzji z 25 sierpnia 2010 r. Renta zgodnie z art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748) została obliczona następująco: do ustalenia podstawy wymiaru renty przyjęto 1. przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z 6 lat kalendarzowych wybranych z ostatnich 15 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym złożono wniosek o rentę (1980-1985), 2. wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 67,84%; podstawa wymiaru obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru 67,84% przez kwotę bazową 717,16 zł wyniosła 486,52 zł. Do ustalenia wysokości emerytury uwzględniono okresy: składkowe 25 lat, 3 miesiące i 1 dzień (tj.303 miesiące), nieskładkowe 6 miesięcy i 18 dni (tj. 6 miesięcy). Wysokość renty na dzień 1 sierpnia 1995 r. została obliczona w następujący sposób: $24\% \times 717,16 = 172,12 \text{ zł}$; $(303 \times 1,3\%)$

$12 \times 486,52 = 159,72$ zł; $(6 \times 0,7\%) 12 \times 486,52 = 1,70$ zł; razem 333,54 zł; po kolejnych waloryzacjach wysokość renty hipotetycznej na dzień 25 sierpnia 2010 r. to 842,31 zł. Na datę zaskarżonej decyzji z 25 sierpnia 2010 r. różnica między świadczeniem żądanym a wypłacanym wynosi zatem: $842,31 - 811,89 = 30,42 \times 12$ miesięcy = 365,04 zł. Do wartości tej Sąd Apelacyjny doliczył wyżej wskazaną kwotę 1721,56 zł za okres od 1 sierpnia 2010 r. do 31 stycznia 2015 r., objętą żądaniem ubezpieczonego w kwestii wyrównania świadczenia. Ostatecznie wartość przedmiotu zaskarżenia Sąd ustalił zatem na kwotę 2.086,60 zł, zgodnie z art. 21 k.p.c.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że rozpoznawana sprawa kwalifikuje się jako sprawa o prawa majątkowe, której wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych, zatem w sprawie niedopuszczalna jest skarga kasacyjna, a tym samym niedopuszczalne jest zażalenie do Sądu Najwyższego. W rezultacie Sąd Apelacyjny - zgodnie z art. 394¹ § 2 a contrario k.p.c. w związku z art. 398 § 1 k.p.c. - odrzucił zażalenie.

Powyższe postanowienie zostało zaskarżone zażaleniem ubezpieczonego. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucono: 1/ naruszenie art. 22 k.p.c., polegające na wadliwym określeniu wartości przedmiotu sporu (w tym miejscu żalący się wniósł na podstawie art. 380 k.p.c. o rozpoznanie przez Sąd Najwyższy niezaskarżalnego orzeczenia zawartego w punkcie 1 wyżej wymienionego postanowienia); 2/ naruszenie art. 394¹ § 2 k.p.c., polegające na przyjęciu, że wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi kwotę 2.086,60 zł, podczas gdy wynosi ona kwotę 49.000 zł. Żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz przyznanie na rzecz pełnomocnika ubezpieczonego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych z uwzględnieniem podatku VAT. Ponadto żalący się wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 5 marca 2015 r. o rozstrzygnięcie o kosztach procesu i kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W uzasadnieniu zażalenia podkreślono, że u podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia legła ocena, iż wartość przedmiotu zaskarżenia wskazana przez ubezpieczonego jest dowolna. Zdaniem żalącego się, przyjmując wartość

przedmiotu zaskarżenia wskazaną przez ubezpieczonego za dowolną Sąd w żaden sposób nie wskazał, na czym polega owa dowolność, w jakim miejscu obliczenia dokonane przez ubezpieczonego nie wynikają z rachunku matematycznego przeprowadzonego zgodnie z przepisem art. 22 k.p.c., lecz przeciwstawił temu własne obliczenia. Tymczasem ubezpieczony, w wykonaniu zobowiązania przewodniczącej z 8 grudnia 2014 r., wykazał dopuszczalność zażalenia, precyzując wartość przedmiotu zaskarżenia i przedstawiając szczegółową metodologię jej obliczenia. Sąd zaniechał przy tym całkowicie weryfikacji wysokości przedmiotu zaskarżenia przy pomocy organu rentowego posiadającego w tym zakresie wiadomości specjalne, poprzestając na swoich - w ocenie ubezpieczonego - dowolnych obliczeniach. W zakresie żądania uzupełnienia postanowienia o koszty procesu żalący się wskazał, że żądanie tej treści wraz z oświadczeniem zostało sformułowane w zażaleniu z dnia 16 września 2015 r. i tym samym Sąd meriti zobligowany był do zawarcia w treści postanowienia stosownego rozstrzygnięcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Analizę prawidłowości zaskarżonego postanowienia rozpocząć wypada od przytoczenia treści art. 394¹ § 2 k.p.c. stanowiącego, że w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Natomiast zgodnie z art. 398² § 1 k.p.c., skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Przepis art. 476 § 2 i 3 k.p.c. wyjaśnia ustawowe pojęcia spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, stanowiąc

w § 2 pkt 2, iż należą do nich między innymi sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych, dotyczących emerytur i rent. Zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w tych sprawach wyznaczony jest zatem w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601), a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego, określonego zakresem odwołania od decyzji organu rentowego do sądu (por. postanowienie z dnia 11 kwietnia 2006 r., II UZ 1/06, niepublikowane). Oznacza to, że roszczenie niebędące przedmiotem decyzji organu rentowego oraz rozpoznania sądu nie może podlegać uwzględnieniu przy ocenie dopuszczalności skargi kasacyjnej ani stanowić podstawy określenia wartości przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2001 r., II UZ 25/01, niepublikowane oraz z dnia 8 lutego 2002 r., II UKN 45/01, OSNP 2003 nr 22, poz. 553).

W niniejszym przypadku przedmiotem decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, od której odwołanie zainicjowało spór toczący się przed Sądem Okręgowym i Sądem Apelacyjnym, zakończony prawomocnym wyrokiem objętym skargą o wznowienie postępowania, była kwestia ponownego obliczenia wysokości pobieranej przez ubezpieczonego R. P. renty z tytułu niezdolności do pracy.

Wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego nie jest tożsama z wartością przedmiotu sporu. Związek między tymi dwoma pojęciami polega na tym, że wartość przedmiotu zaskarżenia nie może przekraczać wartości przedmiotu sporu ani wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu apelacyjnym (chyba że nastąpiło rozszerzenie powództwa), może być jednak od nich niższa (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2002 r., II UZ 11/02, Prok. i Pr.-wkł. 2002 nr 11, poz. 45). W sporach sądowych o wysokość powtarzających się świadczeń z ubezpieczenia społecznego wartość przedmiotu sporu stanowi obliczona za okres jednego roku, stosownie do wskazań zawartych w art. 22 k.p.c., różnica pomiędzy hipotetyczną kwotą renty (emerytury), jaką skarżący otrzymywałby, gdyby jego żądanie ustalenia wysokości świadczenia zostało uwzględnione, a rentą (emeryturą) w kwocie faktycznie pobieranej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1997 r., II UK 40/96, OSNAPiUS 1997 nr 16,

poz. 301; z dnia 18 października 2000 r., II UZ 123/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 370; z dnia 21 lipca 2003 r., II UZ 45/03, OSNP 2004 nr 11, poz. 200; z dnia 23 listopada 2007 r., II UZ 30/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 54 i z dnia 2 października 2009 r., II UZ 30/09, LEX nr 583822). Jak zaś wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 października 2012 r., III UZP 3/12 (OSNP 2013 nr 9-10, poz. 112), w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, której przedmiotem jest zmiana wysokości świadczenia powtarzającego się, wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie pierwsze i drugie k.p.c.) ustala się na podstawie art. 22 k.p.c. w odniesieniu do świadczeń przyszłych, a w odniesieniu do świadczeń zaległych - na podstawie art. 19 § 1 k.p.c. W razie dochodzenia świadczeń przyszłych i zaległych stosuje się art. 21 k.p.c.

Warto nadmienić, że z mocy art. 398⁴ § 3 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 2 k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego - poza innymi wymaganiami, jakie stawiane są przez ustawodawcę pismom procesowym - powinno zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia, a Sąd Najwyższy nie jest władny ani zwolnić wnioskodawcy z tego obowiązku, ani też dopuścić zażalenia w sprawie o wartości zaskarżenia niższej, niż tego wymaga przepis prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2001 r., II UKN 706/00, OSNP 2002 nr 24, poz. 609; z dnia 25 czerwca 2002 r., II UZ 39/02, OSNP - wkł. 2003 nr 1, poz. 9; z dnia 21 kwietnia 2005 r., I UZ 76/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 66; z dnia 18 stycznia 2006 r., II UZ 74/05, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 116). Dopełnienie tego obowiązku powinno nastąpić najpóźniej w piśmie procesowym złożonym przez pełnomocnika skarżącego na wezwanie sądu drugiej instancji do usunięcia braków formalnych zażalenia. Uczynienie zadość temu obowiązkowi polega zaś na wskazaniu wartości przedmiotu zaskarżenia oraz podaniu podstawy i sposobu jej wyliczenia. Nie jest wykonaniem owego zobowiązania pozorne przedstawienie podstaw i sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, dokonane w oderwaniu od obiektywnych kryteriów (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1999r., I PKN 6/99, niepublikowane; z dnia 13 maja 2005r., II UZ 25/05, OSNP 2005 nr 23, poz. 383; z dnia 27 lutego 2007r., II UZ 67/06, niepublikowane; z dnia 6 kwietnia 2007r., II PZ 12/07, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 169; z dnia 13 października 2009r., II UK 234/08, LEX nr 553692).

Trzeba bowiem pamiętać, że wartość przedmiotu zaskarżenia określona przez wnoszącego środek prawny z naruszeniem reguł wynikających z art. 19-24 k.p.c. nie jest wiążąca dla oceny dopuszczalności tego środka i podlega sprawdzeniu przez sąd drugiej instancji (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2011 r., III UZ 1/11, LEX nr 846597; z dnia 3 marca 2011 r., II UZ 6/11, LEX nr 846583; z dnia 6 kwietnia 2007 r., II PZ 12/07, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 169; z dnia 2 kwietnia 1998 r., II UZ 24/98, OSNP 1999 nr 8, poz. 291). Podobnie stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 lutego 2002 r., I PKN 305/01 (OSNP 2004 nr 4, poz. 65) zauważając, że wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczona przez pełnomocnika powodów w uzupełnieniu braków formalnych kasacji (aktualnie skargi kasacyjnej) podlega kontroli i sprawdzeniu na podstawie art. 25 k.p.c. według reguł określonych w art. 19-24 k.p.c. Przepis art. 398² k.p.c. (uprzednio art. 393 pkt 1 k.p.c.) ma wszak charakter bezwzględny i wyklucza dowolność stron przy oznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia tylko w celu uzyskania dostępu do trzeciej instancji (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 1997 r., I CKN 46/97, OSNC 1997 nr 11, poz. 180 i postanowienie z dnia 18 października 2000 r., II UZ 124/00, OSNAPiUS 2002 nr 12, poz. 294).

Wracając do realiów niniejszej sprawy wypada zauważyć, że profesjonalny pełnomocnik ubezpieczonego wykonując zarządzenie sędziego określił wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 49.000 zł, nie wskazując sposobu wyliczenia tej kwoty, a jedynie przedkładając w formie załącznika odręcznie sporządzone pismo strony, również niezawierające takiego wyliczenia, dokonanego z zastosowaniem przepisów art. 19-24 k.p.c. oraz przepisów prawa materialnego regulujących ustalanie wysokości świadczeń rentowych. W konsekwencji Sąd Apelacyjny – po wcześniejszym zasięgnięciu informacji w organie rentowym – przedstawił w uzasadnieniu swego postanowienia szczegółowe wyliczenie wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia. Żalący się nie podważył powyższych ustaleń, a zarzucając Sądowi dowolność w sposobie określenia wartości przedmiotu zaskarżenia, nie sprecyzował (a tym bardziej nie wykazał), w jakim zakresie i z jakiego powodu nie zgadza się z dokonanymi obliczeniami.

Reasumując: skoro w mniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa od 10.000 złotych, zażalenie podlega odrzuceniu stosownie do art. 398⁶ § 2 w związku z art. 398² § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.

Wobec prawidłowości zaskarżonego postanowienia, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz art. 108 § 1 w związku z art. 398²¹ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji. Natomiast zawarty w zażaleniu wniosek o uzupełnienie zaskarżonego postanowienia o rozstrzygnięcie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronie w postępowaniu drugoinstancyjnym podlega rozpoznaniu przez Sąd, który wydał to postanowienie.